

Az iskolai könyvtárügy kiemelt kérdéskörei 2018

Összeállította: a Könyvtárosok Egyesületének elnöksége

I. Amit az iskolai könyvtár nyújt(hatna)

„Minden iskolai könyvtár célja az, hogy olyan információs műveltséggel rendelkező diákokat képezzenek, akik a társadalom felelős és etikus tagjai. [...] Képesek használni a technológiai eszközöket az információk megszerzéséhez és az általuk tanultak megosztásához. Magas szinten dolgoznak és minőségi munkákat készítenek. Az információs műveltséggel rendelkező diákok rugalmasak, és képesek arra, hogy a változásokhoz alkalmazkodjanak, és önállóan és csoportban is jól tudnak dolgozni.” olvashatjuk az IFLA Iskolai könyvtári útmutatójában (6. p.).

A fentiekben kiemelt fontos cél érdekében az iskolai könyvtár:

1. **Kultúráközvetítő szerepet játszik.**
 - a. Minden tanköteles *gyermeket* és fiatalt elér az iskolai könyvtári szolgáltatásokkal.
 - b. A könyvtári rendszer részeként elérést nyújt az egész könyvtári rendszerhez, megismerteti, közvetíti szolgáltatásait, tanítja azok használatát.
 - c. A kulturális intézmények iskolákba “előre tolt helyőrsége”. Közvetíti az kulturális értékeket.
2. **Támogatja a tanulást.**
 - a. Nyomtatott és elektronikus taneszközöket (pl.: szótár, IKT eszközök),
 - b. megfelelő tanulási környezetet (pl.: tér, asztal, közösség, légkör)
 - c. és személyes segítséget biztosít a tanuláshoz.
 - d. A tankönyvtárból biztosítja a jogosultak számára az ingyenes tankönyveket, segédleteket.
3. Képes felkészíteni a tanulókat az önálló, **egész életen át tartó tanulásra.**
 - a. Koordinálja, figyelemmel kíséri, az iskolai szinten összehangolja a könyvtár-pedagógiai tevékenységrendszerét.
 - b. Javíthatja a szövegértési eredményeket, amellyel hozzájárul a tanulók tanulási és társadalmi eredményességéhez.
4. **Közösségi** térként is funkcionál.
5. **Támogatja a pedagógusok munkáját**, módszertani megújulását.
 - a. Teret biztosít a foglalkozások keretében az önálló forráshasználathoz, IKT-használathoz.
 - b. Kiemelten támogatja pl.: a differenciálást, a projektmunkát.
6. Segíti az **esélyegyenlőség** megteremtését a szociokulturális hátrányok leküzdését.

II. Helyzetkép

Az alábbi SWOT analízis egy címszavakban megfogalmazott változat, mellyel célunk a főbb problémakörök áttekinthetőbbé tétele. A sorszámok ugyanazt a tematikai egységet jelölik.

1 = könyvtár léte	4 = könyvtárosok	7 = könyvtárpedagógiai módszerek
2 = pedagógiai minőség	5 = könyvtárhasználat tanítása	8 = infrastruktúra, IKT
3 = jog	6 = állomány	

Erősségek	Gyengeségek
1. eléri a teljes 6-16 éves korosztályt, ingyenes 2. sok innovatív, jól működő isk. kv. van 3. van jogi előírás 4. elhivatott könyvtárostanárok 5. a könyvtárhaszn. része a tanterveknek 6. isk.történeti gyűjt. (egyedi dok-ok) + alapgyűjtemény 7. működő módszerek (forrásalapú tanulás)	1. 40-70%-ban nincs kv., még több isk-ban kvttanár 2. alig része a pedagógiai gyakorlatnak 3. sok ponton nem egyértelmű a köznevelési jog, a kulturálisban pedig nem szerepel az isk. kv. 4. kevés iskolában van (9%) és sok helyen kis óraszám 5. min. tartalom, kis óraszám, könyvtáros tanítja? 6. alig vagy nem fejlesztett állomány 7. központi módszertani támogatás hiánya 8. kevés, elavult IKT eszköz
Lehetőségek	Veszélyek
1. hatékonyabb kvthaszn.-vá, önálló tanulóvá nevelés, esélyegyenlőtlenség csökkentése 2. felmutatható, kutatható eredmények valódi tanulási forrásközpontként működés 3. nemzetközi irányelv követése 4. pedagógiai, emberi többletet nyújtanak + van könyvtárostanárképzés 5. könyvtár-pedagógiai program előírassá vált 6. ? 7. a (könyvtár-)pedagógiai kultúra megújítása, információs műveltség szemléletének terjedése 8. a DOS-ba való bekapcsolódás	1. esélyegyenlőtlenség, mert nincs minden isk-ban (nagy különbségek régióként, településtípusonként) 2. digitális és nem információközpontú oktatáspolitikai 3. a minimális jogi előírások be nem tartása, az okt. és kult. jog össze nem hangoltsága 4. pedagógus besorolás megvonása + feladatkörön belüli és túli terhelés 5. keresztantervileg nem összehangolt nem tanítják; nincs a tantárgyfelosztásban 6. eltankönyvesedés 7. tankönyvközpontú oktatás 8. nem tud lépést tartani a könyvtári szolgáltatások fejlődésével, nem tud azokra felkészíteni

III. Kiemelt célok, beavatkozási pontok az iskolai könyvtárügyben

Fő cél: Ténylegesen elérhető legyen a minőségi iskolai könyvtári szolgáltatás minden diák és pedagógus számára!

1. Folyamatos szakmai kommunikáció, tervezés

a) „*Tárcaközi bizottság*” vagy valamilyen **egyeztető fórum** rendszeres működtetése (EMMI, NGM, OPKM, KI, KTE, MKE, IKSZ, fenntartók ...)

b) **IFLA** Iskolai könyvtári útmutató hazai adaptációja

c) **Iskolai könyvtári stratégia** kidolgozása

- több szinten: országos, regionális ...

- legyen tekintettel minden iskolatípusra, ne csak az ált. iskolákra és a gimnáziumokra

d) Megbízható, tervezéshez használható **adatok** gyűjtése, elemzése

- oktatási statisztika megújítása, korszerűsítése - könyvtárral való összehangolása

- célzott adatgyűjtések, felmérések, kutatások

2. A jelenleg működő iskolai könyvtárak helyzetének stabilizálása, erősítése

- a) Átlátható és rendszeres, stabil **állományfejlesztési** rendszer kidolgozása. Iskolák érdekeltségénövelése.
 - Általában is egy tervezhető költségvetési keret szükséges.
- b) Megfelelően képzett **könyvtárostanárok** vezessék az iskolai könyvtárakat annak érdekében, hogy a már meglévő iskolai könyvtári tárgyi és szellemi értékek hasznosuljanak a közoktatásban és a könyvtári rendszerben.
 - könyvtárszakmailag és pedagógiailag is képzett
 - egyértelműbb jogszabályi meghatározás
 - tantervben előírt tanítási óraszámok valós biztosítása
- c) **IKT fejlesztések**
 - A Digitális Oktatási Stratégia írjon elő központi fejlesztéseket az iskolai könyvtárakban (amennyiben ez nem történik meg, ismét az intézményvezetők hozzáállásán fog múlni mi jut a könyvtárakba, ez már most is látszik a gyakorlatban)
 - Elektronikus nyilvántartások, az online elérés biztosításának felgyorsítása.
- d) A **jogszabályok** újragondolása, egyértelmű megfogalmazása, szakmai harmonizációja, annak érdekében, hogy a fenntartók, iskolavezetők, könyvtárostanárok minden intézményben egyformán biztosítsák az előírt minimális feltételeket.

3. Partneri - szakmai együttműködések, támogatás, ellenőrzés kialakítása

- a) A **közkönyvtárakkal** és a könyvtári rendszer más tagjaival való együttműködés szükséges, de ennek alapja a pedagógiai célokat is megvalósító feladatellátás megvalósítása legyen.
 - A **kistelepülések** kettős funkciójú könyvtári megoldása ésszerű, de segítséget kell abban nyújtani, hogy az iskolai könyvtári funkciók ne csorbulhassanak, hiszen a kistelepüléseken élők esélyeit befolyásolják.
- b) A szakmai **háttérintézmény-rendszer** megerősítése, vissza/felállítása, annak érdekében, hogy minden intézményben, minden tanuló és pedagógus számára elérhető minőségi munkát támogatni tudja a szaktanácsadás, a munkaközösségek, a továbbképzés, a pedagógiai információs rendszer, a pedagógiai könyvtárak.
- c) Az intézmények **tanfelügyelet** ellenőrzése terjedjen ki az intézményi könyvtár működésének szakmai kérdésére is. Mindez legyen összehangolt a könyvtári **szakfelügyelet**tel, melynek iskolai könyvtári területének újraindítás szükséges.

4. Könyvtárhasználati órák megtartásának erősítése, fejlesztése

Az iskolai oktatás szerves részeként minden tanulócsoporthoz részesüljön tervezett és rendszeres és könyvtárpedagógus által irányított könyvtárhasználati felkészítésben, annak érdekében, hogy a tanulók rendelkezzenek az önszabályozott, az egész életen át tartó tanuláshoz és a társadalmi beilleszkedéshez szükséges alapvető információs műveltséggel.

- ennek megvannak a tantervi keretei, de a megvalósításnak többféle nehézsége van
 - tantárgyfelosztási, adminisztrációs, óraszám problémák
 - korszerű tananyagfejlesztés az új és nagyon aktuális témakörökre (pl.: forráskiválasztás, álhírek, plágium, szerzői jog, webes keresés)
- ehhez szükségesek
 - továbbképzés a megváltozott pedagógiai és digitális feladatokra
pl. DOS, Komplex Alapprogram keretében, MTA tantárgypedagógiai támogatás
 - tantervi útmutatók könyvtárosoknak és szaktanároknak
 - kísérletek, referenciahelyek, továbbképzések, tapasztalatcserék

Összefoglalva

Szükséges, hogy az oktatás- és a könyvtárpolitika egyaránt tekintse nélkülözhetetlen, szerves elemének, fejlesztendő területének az iskolai könyvtárakat, mint a nevelési-oktatási folyamat alapvető eszköztárát, helyszínét és a könyvtári rendszer elérésének egy különösen sokakat, egy stratégiailag kiemelt célcsoportot szinte maximálisan elérő végpontját.

Az iskolai könyvtárakban, a könyvtár-pedagógiában meglévő erősségek csak akkor tarthatók meg, és a lehetőségek csak akkor aknázhatók ki, ha a nagyobb az állami szerepvállalás, ha az állam kiáll az iskolai könyvtárak által képviselt értékek mellett. A könyvtár-pedagógiai munka egyszerre nevelés és kultúraterjesztés, mely jelentősen, sok szempontból hozzájárul a társadalmi esélyegyenlőtlenségek csökkentéséhez. Ennek szellemében is kérjük, hogy az EMMI és az NGM is foglalkozzon az iskolai könyvtárak ügyével.

Budapest, 2018. január 11.

V. További ajánlott források

- Bogyó Katalin, Cs. - Dán Krisztina - Dömsödy Andrea: Útmutató a gyakorlóiskolák könyvtárainak szolgáltatásfejlesztéséhez (Kis KTE könyvek, 5.) Bp., Könyvtárostanárok Egyesülete, 2012, 190 p.
- Dömsödy Andrea: Információs társadalom, informatika és a könyvtár-pedagógia In: Iskolakultúra, 2005. 12. sz., 12-20.p.; URL: <http://www.epa.oszk.hu/00000/00011/00099/pdf/iq2005-12.pdf> Utolsó letöltés: 2014.07.31.
- Dömsödy Andrea: Iskolai könyvtárak Magyarországon – Amit a jog és a statisztika mutat. In: Fülöp Hajnalka (főszerk.): Modern Iskola, Budapest, Könyvtárellátó Nonprofit Kft., 2017.11.07. URL: <http://moderniskola.hu/2017/11/iskolai-konyvtarak-magyarorszagon-amit-jog-es-statisztika-mutat/> Utolsó letöltés: 2017.12.21.
- Dömsödy Andrea (összeáll.): Iskolai könyvtári stratégia, 2012, Munkaanyag, Készült az Országos könyvtárügyi konferencia háttéranyagaként, Bp., KTE, 2012, 19 p., URL: http://www.ktep.hu/sites/default/files/iskolai_konyvtari_strategia_2012_nyilv_munkaanyag.pdf Utolsó letöltés: 2014.07.30.
- Dömsödy Andrea: Könyvtár az iskolában, A könyvtár funkciói, működése a hatékony iskolában In: Oktatás-Informatika, 2009. 1. sz. 67-77. p.
- Dömsödy Andrea - Szakmári Klára: A Könyvtárostanárok Egyesületének hozzászólása a Köznevelés-fejlesztési stratégiáról szóló előterjesztésről, Bp., KTE, 2014. 3 p., URL: http://www.ktep.hu/sites/default/files/KTE_allasfoglalas_koznev_strat_2013.pdf Utolsó letöltés: 2014.07.31.
- Mihály Ildikó: Az olvasóvá nevelés és az iskolai könyvtárak In: Új Pedagógiai Szemle, 2006. 11. sz., URL: <http://www.ofi.hu/tudastar/olvasova-neveles-090617> Utolsó letöltés: 2014.07.31.
- Schultz-Jones, Barbara - Oberg, Dianne (szerk.): **IFLA Iskolai könyvtári útmutató**, 2., átdolg. kiad., Budapest, Könyvtárostanárok Egyesülete, 2016, 76 p., URL: <https://www.ifla.org/publications/node/9512> Utolsó letöltés: 2018.01.10.